



Імені Івана Черняхівського
КАФЕДРА ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ



Доцент кафедри, КІН, генерал-лейтенант у відставці **КОБЗАР Анатолій Олексійович.**

ЛЕКЦІЯ

з навчальної дисципліни **ВІЙСЬКОВА ПІДГОТОВКА**

з навчального модулю **“МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗАСТОСУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ”**

**а 1. Засади морально-психологічного забезпечення бойового
государства підрозділів Збройних Сил України.**

**Тема 1. Морально-психологічне забезпечення в системі всебічного
забезпечення бою.**



Навчальна та виховна мета, навчальні питання

- 1. Розкрити основні засади морально-психологічного забезпечення підготовки військових підрозділів до здійснення маршу та ведення бою.
- 2. Сформувати у студентів розуміння місця та особливостей морально-психологічного забезпечення підрозділів під час пересування та в різних видах загальновійськового бою.
- 3. Виховувати у студентів свідоме ставлення до виконання завдань військової служби, статутів Збройних Сил України, Конституції України, вірності Військовій присязі, традиціям офіцерства Українського війська, відданості Україні, формувати високі морально-психологічні якості захисника, громадянина-патріота України.

Навчальні питання

- **1. Предмет, мета і завдання курсу.**
- **2. Морально-психологічне забезпечення підготовки військових підрозділів до здійснення маршу та ведення бою.**
- **3. Особливості морально-психологічного забезпечення підрозділів під час пересування в різних видах загальновійськового бою.**

Література

1. **Бойові статuti механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України ч II, ч III Затверджено наказом командувача Сухопутних військ Збройних Сил України від 30.12.2016 № 605 та від 25.05.2016 № 238.**
2. **Довідкові матеріали по МПЗ та керівним документам: – [Електронний ресурс]. – режим доступу - <https://dovidnykmpz>.**
4. **Морально-психологічне забезпечення підрозділів Збройних Сил України: підруч. / [А. О. Кобзар, В. Т. Марценківський, П. М. Слюсаренко та ін.]. – Київ.: НУОУ ім.. Івана Черняховського, 2018. – Розділ 8.**
6. **Про затвердження Інструкції з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України / Наказ ГШ ЗС України від 04.01.17 № 4**
7. **Про затвердження Настанови з морально-психологічного забезпечення підготовки та застосування Збройних Сил України / Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 27.04.18 № 173.**
9. **Про затвердження Положення про структури морально-психологічного забезпечення у Збройних Силах України / Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 22.05.17 № 183.**
10. **Про Збройні Сили України. Закон України. Постанова Верховної Ради України від 06.12.96 р.//Відомості Верховної Ради України.**
11. **Статuti Збройних Сил України. Затверджені Законами України від 24 березня 1999 року № 548, 549, 550, 551 – XIV (В редакції від 20.03.20р.).**



Завдання на самостійну роботу:

1. Доопрацювати матеріали лекції (консультації у викладача);
2. Вивчити положення Бойових статутів механізованих і танкових військ Сухопутних військ ЗС України щодо питань морально-психологічного забезпечення бою підрозділів.
Ч. II. Розділ 10.2. Ст. 82 – 89, с. 208-212;
Ч. III. Розділ 8.2 Ст. 28-34, с. 137-139.
4. Ознайомитися з розділом 8 підручника, вивчити додатки 27-29.

ЗАСТОРОГА.

Навчальний модуль "Морально-психологічне забезпечення застосування підрозділів Збройних Сил України" вивчається протягом другого року навчання.



Загальний обсяг навчального часу модулю складає **76 годин,**
з них:

- лекції – 4 годин;
- групові та практичні заняття – 36 години,
- самостійні заняття – **32годин**
- Контрольна робота – 2 години.
- Семестровий комплексний екзамен.

Навчальний збір – 16 годин із них – 14 практичних занять.



В результаті вивчення модулю студенти повинні **ЗНАТИ:**

- концептуальні засади МПЗ підготовки та ведення бойових дій (операцій);
- роль та місце МПЗ серед інших видів всебічного забезпечення бою;
- систему, складові елементи (структуру) МПЗ бою, пріоритети щодо змісту та особливості його організації;
- засоби, форми та методи МПЗ підготовки та ведення бойових дій (операцій);
- організацію управління МПЗ на етапах підготовки і виконання бойових завдань підрозділами;
- головні напрями діяльності посадових осіб підрозділу щодо організації МПЗ під час підготовки та ведення бою.



В результаті вивчення модулю студенти повинні уміти:

-організовувати і здійснювати морально-психологічне забезпечення бойового злагодження та бойового застосування підрозділу, формувати у особового складу стійкість до НІПВ противника;

-організовувати та здійснювати заходи з морально-психологічного забезпечення всіх видів бою підрозділами;

-навчати молодших командирів, актив підрозділу формам і методам морально-психологічного забезпечення застосування підрозділів у різних умовах обстановки;

-організовувати і проводити внутрішньо-комунікаційну роботу в підрозділі.

-аналізувати та оцінювати суспільно-політичну обстановку, противника та своїх підрозділів і надавати пропозиції з морально-психологічного забезпечення в замисел командирів підрозділу на бій;

-організовувати і проводити психологічну підготовку з особовим складом підрозділу, формувати у нього психологічну стійкість, вчити підлеглих наданню першої психологічної допомоги у різних умовах обстановки;

-здійснювати управління морально-психологічним забезпеченням бою підрозділом та організовувати заходи взаємодії з іншими видами всебічного забезпечення бою;

-контролювати та оцінювати МПС о/с та морально-психологічну роботу в підрозділі;

-організовувати і здійснювати МПЗ застосування підрозділу з урахуванням поставлених завдань та особливостей обстановки його виконання;



“Морально-психологічне забезпечення – це комплекс заходів щодо формування, підтримання і поновлення високого МПС о/с, бойових та психологічних якостей, забезпечення інформаційно-психологічної і моральної безпеки військовослужбовців.

- **В інтересах МПЗ бою** можуть залучатися сили і засоби родів військ та спеціальних військ (розвідки, радіоелектронної боротьби у тісному поєднанні з вогневим ураженням противника).
- **Зміст МПЗ:** БС МТВ СВ ЗСУ ч. II (розд. 10.2), ч. III (розд. 8.2), Наказ ГШ від 27.04.18 № 173 - «Настанова з МПЗ підготовки та застосування ЗС України»
- – мобілізація на виконання конкретного бойового завдання, прогнозування динаміки МПС о/с, збереження його Пс стійкості та керованості;
- – досягнення високої бойової активності особового складу, спроможності витримувати нервово-психологічні навантаження і зберігати боєздатність;
- – прогнозування, профілактика та нейтралізація НІПВ;
- – організація захисту психологічних (психофізіологічних) властивостей в/сл, реабілітації психотравмованих.

Принципи МПЗ:

– об'єктивна оцінка воєнно-політичної ситуації, рівня морально-психологічного стану особового складу, урахування оперативної обстановки, форм бойового застосування, умов виконання покладених завдань;



- цілеспрямованість МПЗ на вирішення конкретних бойових завдань, формування необхідного МПС;**
- тісному та нерозривному зв'язку з іншими видами забезпечення ЗС України;**
- безперервності керованого впливу на свідомість і поведінку військовослужбовців, їх психологічний стан;**
- диференційованому підході, визначеності змісту, форм та способів реалізації заходів МПЗ з урахуванням національних, етнічних, культурних, мовних, релігійних та інших особливостей військовослужбовців.**

Основними завданнями МПЗ підготовки та під час бойових дій є:

1

оцінка суспільно-політичної обстановки, прогнозування можливих варіантів її розвитку, визначення ставлення населення до військ та до їх дій;

2

оцінка МПС особового складу свого підрозділу і противника та прогнозування динаміки його можливих змін;

3

аналіз психологічних умов виконання бойових завдань, прогнозування можливого їх впливу на МПС та поведінку особового складу, визначення його психічної стійкості та психологічної готовності до виконання завдань за призначенням;

4

інформування особового складу, роз'яснення отриманих завдань, наказів командирів і мобілізація особового складу на їх виконання;

5

підтримання військової дисципліни, зниження психогенних втрат; підтримка і своєчасне відновлення духовних і фізичних сил військовослужбовців, створення умов для відпочинку і дозвілля;

6

захист о/с від негативного інформаційно-психологічного впливу противника, врахування загроз бойової обстановки під час планування та організації МПЗ та ін;

Характеристика підготовчого етапу

Підготовчий етап – охоплює період діяльності від моменту отримання бойового завдання до його практичного виконання.

У цей період домінуючими є такі прояви в поведінці та психіці особового складу:

- хвилювання;
- збудженість;
- метушливість;
- балакучість;
- часте паління цигарок;
- підвищена роздратованість;

і як наслідок:

Характерні прояви поведінки о/с на етапі підготовки до бою (бойових дій)

Позитивні:

- бажання швидше вступити в бій;
- стурбованість за позитивний результат бою;
- впевненість у своїх силах, озброєнні, бойовій техніці їх можливостях ... перемозі тощо.

Негативні:

- передбойова апатія;
- передбойова напруга (ступор);
- передбойова лихоманка;
- надмірна роздратованість;
- агресивне сприйняття та реагування на всякого роду повідомлення, висловлювання та дій товаришів;
- невпевненість у своїх силах, можливий позитивний результат бою;
- страх;
- паніка тощо.

Характерні прояви поведінки о/с на етапі підготовки до бою (бойових дій)

В інтелектуальному плані на етапі підготовки відмічаються: безперервний потік різноманітних думок, послаблення, а в більш досвідчених військовослужбовців посилення уваги, нездатність зосередитись і навпаки зосередженість.

В емоціональному відношенні спостерігаються напруженість від очікування небезпеки та загрози для життя, труднощів виконання бойового завдання.

Об'єктивними фізіологічними показниками етапу підготовки є:

прискорення частоти пульсу до 125 ударів на хвилину, дихання – до 30 тактів на хвилину;

підвищення температури тіла до 39 градусів і т. ін. Подібні прояви є яскравим свідченням психологічної готовності особистості, налаштованості психіки військовослужбовців на ті небезпечні ситуації і труднощі, які очікують їх у майбутньому бою.

Завдання МПЗ на етапі підготовки до бою (бойових дій)

Поведінка особового складу, перед боєм залежить від багатьох чинників, найбільш значимим із них є *вмотивованість особового складу*.

Саме мотив надає бойовій діяльності особистісного значення.

А тому усвідомлення замислу командира та необхідності виконання бойового завдання, *перетворення вимог бойового наказу в мотив поведінки особового складу* – є основним завданням морально-психологічного забезпечення на етапі підготовки до бою (бойових дій).

Завдання МПЗ на етапі підготовки до бою (бойових дій)

Враховуючи психологічну закономірність, що в бій першим вступає не сама людина, а її уява, яка проявляється у формулі “чого не знаю, того боюсь” – другим, немаловажним завданням морально-психологічного забезпечення у підготовчий період є забезпечення особового складу повною мірою необхідною інформацією щодо психологічних особливостей бойової діяльності, адже, як зазначив Г.Е.Шумков:

“... ознайомлення особового складу з умовами бою – є попереднім накопиченням бойового досвіду”.

Завдання МПЗ

на етапі підготовки до бою (бойових дій)

У зв'язку з цим, особовий склад (кожен військовослужбовець):

- повинен бути зорієнтований на отримане бойове завдання;**
- повинен зрозуміти його зміст та особисто сприйняти його;**
- повинен усвідомити свою роль, місце та відповідальність щодо його вирішення у взаємодії з товаришами тощо;**
- повинен бути впевнений у можливості його виконання**
- в перемозі !!!**

Головна мета МПЗ забезпечення маршу

організація та здійснення моральної і психологічної мобілізації командирів, всього о/с шляхом проведення комплексу організаційних, соціально-психологічних, інформаційно-пропагандистських заходів, спрямованих на ретельну підготовку (о/с, ВТО) до здійснення маршу, забезпечення своєчасного прибуття у визначений район в готовності до виконання отриманого завдання.

МПЗ маршу та основних видів бою здійснюється з урахуванням:

- бойового завдання;
- умов суспільно-політичної обстановки у районі виконання завдання;
- МПС особового складу підрозділу та противника;
- характеру вогневого та НІПВ противника;
- характеру місцевості та терміну часу на підготовку до виконання завдання.

В період підготовки до маршу та основних видів бою:

- визначається мета і завдання морально-психологічного забезпечення виконання поставленого завдання;
- проводиться інструктаж офіцерів, сержантів і активу з питань МПЗ виконання завдань;
- здійснюється організація інформування о/с;
- здійснюється психологічна підготовка всіх категорій о/с до виконання завдань;
- звертається увага на спеціальну і цільову психологічну підготовку тих категорій в/сл від яких залежить виконання бойового завдання;
- сумісно з технічною службою плануються і проводяться технічні інформації, інструктажі, обмін досвідом з метою запобігання аварій і катастроф на марші та справності техніки і озброєння в ході бойових дій;
- здійснюється організація протидії інформаційно-психологічному впливу противника.

В ході здійснення МПЗ маршу та бою основна увага приділяється:

- широкому роз'ясненню причин і характеру війни, воєнно-політичної і бойової обстановки, зовнішнього і внутрішнього стану України;
- підготовці у стислі терміни БТО до маршу, роз'ясненню завдань маршу та характеру маршрутів; формуванню здатності витримувати великі нервово-психічні навантаження;
- формуванню у в/сл стійких національно-ідейних переконань, розумінню єдиноначальності, особистої відповідальності, підтриманню необхідного рівня психологічної готовності особового складу;
- знанню кожним свого завдання; групи, взаємодію між ними, елементами бойового порядку, доданими та підтримуючими підрозділами;
- створенню загальної системи інформування про хід бойових дій, МПС, бойові успіхи, героїчні подвиги,
підтримання бойового настрою та моралі особового складу МПЗ.

В ході здійснення МПЗ маршу та бою основна увага приділяється:

- наданню релігійної підтримки окремим в/сл та проведення душпастирської роботи;
- встановленню контактів з місцевими органами влади, суспільними, культурно-освітніми організаціями з питань вивчення та аналізу морально-психологічних процесів серед населення, суспільно-політичної обстановки, спільного використання засобів масової інформації та культурно-освітніх закладів;
- проведенню заходів з соціально-правового забезпечення;
- формуванню у громадськості позитивного ставлення до бойових дій;
- своєчасному поповненню вибулих зі строю активістів, заохоченню і подаванню до нагород тих, хто відзначився в бою;
- недопущенню безчинств по відношенню до місцевого населення.

В ході пересування основна увага приділяється питанням: :

- дотримання маршової дисципліни та дисципліни на марші;
- дотримання сигналів управління та вимог маскуванню;
- підтримання готовності особового складу до своєчасного прибуття в зазначений район в готовності до подальшого виконання бойових завдань;
- контролю за фізичним станом та психологічною втомою водіїв, механіків водіїв, старших машин;
- збереження уваги, швидкості реакції, зібраності та організованості дій особового складу.

В ускладнених умовах маршу морально-психологічне забезпечення, в основному, здійснюється в екіпажах бойових машин, відділеннях, інших малих групах.

МПЗ на марші організовується, як правило, на привалах, у місцях нічного (денного) відпочинку шляхом проведення коротких заходів МПЗ

Характеристика етапу виконання бойового завдання

Бій – це реальна загроза життю. У бою на особистість, з одного боку впливає – небезпека, а з іншого – наказ командира та відповідальність за його виконання (невиконання).

В цілому, функціонування психіки особистості в бойових умовах характеризується:

- 1) **спрямованістю** (а подекуди зацикленістю) свідомості на виконанні бойового завдання;
- 2) загальним **збудженням** та напругою;
- 3) **сконцентованістю** уваги на оцінці бойової **обстановки** з точки зору перебігу бойових дій, виконання бойового завдання та збереження особистого життя;
- 4) **постійним контролем** за рівнем небезпеки для свого життя тощо.

Основними напрямками МПЗ є формування та підтримка:

в обороні - постійної морально-психологічної готовності в/сл всіх категорій до стійкого утримання зайнятих позицій, відбиття атак піхоти і танків противника, забезпечення психологічної готовності до рішучих дій при проведенні контратак та веденні бою в оточенні. Основні зусилля зосереджуються в підрозділах на напрямку головного удару противника.

У наступі - бойового духу о/с, високого наступального пориву, сміливості, героїзму та винахідливості в бойовій обстановці, ініціативи, самовідданості й рішучості в досягненні перемоги над противником.

Досвід АТО переконливо свідчить, що найбільш ефективним способом вирішення бойових завдань є проведення організованого наступу.

Оборони: формування та підтримка у о/с високих морально-бойових якостей, стійкості, витримки та ініціативи, активності, готовності виконати бойовий наказ за будь-яких умов обстановки, створення в короткі строки системи вогню, своєчасне інженерне обладнання рубежів і позицій оборони, нанесення втрат противнику та створення умов для переходу до контрнаступу.

Наступу: організація та здійснення моральної і психологічної мобілізації та підтримки у командирів, всього особового складу високого наступального пориву шляхом проведення комплексу організаційних, соціально-психологічних, інформаційно-пропагандистських заходів, спрямованих на ретельну підготовку та ведення наступального бою.

При організації МПЗ бою необхідно враховувати негативні психологічні явища та стани викликані:

- поранення, контузії та смерть товаришів;
- крики та стони поранених; - шумові ефекти бою;
- психічні та фізичні перевантаження і виснаження;
невпевненість в собі, зброї, бойовій техніці, в
командирах, товаришах, підлеглих;
- відсутність інформації про противника (тактики,
прийомів ведення бою, сильних і слабких сторін);
- ведення бойових дій в ночі; - раптовість ударів;
- невіра в командирів;
- відсутність бойового досвіду;
 - застосування противником невідомих видів зброї;
 - бойові дії у відриві від своїх частин та підрозділів;
- нестача боєприпасів;
- неточні команди командирів та їх нерішучість;
 - несприятливі кліматичні умови
 - інформаційно-психологічний вплив противника.

Основні зусилля МПЗ в обороні спрямовані на:

- підтримання високої пильності і боєготовності о/с;
- роз'яснення важливості виконання бойових завдань;
- підтримання високого морального духу і готовності підрозділів до відбиття атак противника, здатності протистояти наступу його переважаючих сил;
- проведення заходів щодо нейтралізації психотравмуючих чинників, підтримки і своєчасного відновлення психологічної стійкості о/с;
- захист підрозділів від НПВ, попередження випадків деморалізації і дезорганізації підрозділів;
- формування морально-психологічної готовності о/с до проведення контратак.

Особлива увага приділяється роботі з о/с підрозділів, що обороняються на напрямку зосередження основних зусиль, діють у бойовій охороні або зазнали ударів ЗМУ та ВТЗ противника.

Основні зусилля МПЗ в наступі спрямовані на:

- підтримку і нарощування моральних і духовних сил військовослужбовців, створення у них високого наступального пориву, розвиток прагнення безумовного виконання бойового завдання і повного розгрому противника;
- забезпечення безперервної позитивної інформаційно-психологічної дії на особовий склад у будь-яких умовах обстановки.

Основна увага зосереджується на підрозділах першого ешелону, особливо на тих, що діють на напрямку зосередження основних зусиль.

Після завершення бойових дій підводяться підсумки дій підрозділів, здійснюється нагородження особового складу, узагальнюється та розповсюджується передовий досвід МПЗ дій військ. У взаємодії з медичними та тилловими підрозділами здійснюється евакуація поранених і поховання загиблих.

Основні напрями МПЗ пересування підрозділів, оборонного, наступального бою :

Інформаційно-пропагандистське забезпечення:

- внутрішньо-комунікаційна робота;
- військово-патріотична, культурологічна робота.

Психологічне забезпечення:

- соціально-психологічне діагностування;
- психологічна підготовка;
- соціально-психологічний супровід.

Соціально-правове забезпечення та протидія негативному інформаційно-психологічному впливу здійснюється в межах ІПЗ та ПЗ.

Особливості МПЗ підготовки та ведення оборонного бою:

- доведення висновків з оцінки СПО, бойової обстановки;
- оцінювання МПС о/с, бойове інформування про противника;
- підтримання в особового складу стійкого та керованого рівня психологічної готовності;
- проведення цільової психологічної підготовки;
- навчання о/с правилам надання первинної психологічної допомоги (самодопомоги), прийомам саморегуляції;
- проведення ВКР (пропагандистської контрпропагандистської, ідеологічної, інформаційно-роз'яснювальної та військово-соціальної роботи);
- підтримання (відновлення) в особового складу необхідного рівня психологічної готовності до безперервного виконання бойових завдань;
- організація психологічної роботи з легкопораненими та психотравмованими;
- участь у заходах щодо захисту о/с від НІПВ противника.

Особливості завдань МПЗ підготовки та ведення наступального бою:

- бойове інформування особового складу;
- формування та підтримання високої морально-психологічної готовності;
- організація спеціальної і цільової психологічної підготовки;
- оцінювання, підтримання МПС особового складу;
- організація заходів щодо формування впевненості у правоті своїх дій;
- формування у особового складу мотивації до наступальних та переможних дій;
- підтримання високого наступального пориву, досягнення морально-психологічної переваги над противником, особового складу, формування ініціативи, самовідданості та твердої рішучості у досягненні перемоги над ворогом, забезпечення безперервності морально-психологічного впливу на о/с, який діє на напрямі головного удару і виконує найбільш важливі завдання.

Основні форми і методи виконання завдань МПЗ підготовки та ведення бою:

- роз'яснення о/с бойових завдань, характеру й особливостей бою, оперативне доведення до о/с змін у обстановці, необхідності збереження в таємниці заходів, які проводяться щодо підготовки до бою;
- проведення бесід із пропаганди прикладів мужності і героїзму, передового досвіду ведення бойових дій, із дискредитації задумів і дій противника;
- щоденне бойове інформування особового складу;
- прослуховування інформаційних радіопередач, доведення змісту інструктивних та інформаційних матеріалів;
- своєчасна заміна активу, що вибув;
- розстановка новоприбулих з урахуванням бойового досвіду, спеціальності і морально-психологічних якостей;
- навчання о/с простих прийомів психологічної саморегуляції, заняття з НПП, інструктажі активу тощо.

Основні методи в підрозділі – особистий приклад, переконання, роз'яснення, показ, індивідуальна робота, надання допомоги інструктажі



Наполеон

*Що мене вражає на
цьому світі, це
безсилля сили. З двох
могутніх чинників –
сили і розуму – сила,
врешті-решт, завжди
виявляється
переможеною.*





ВИСНОВОК

1. МПЗ спрямовано на підтримання високої боєздатності та готовності військ до виконання бойових завдань шляхом формування високого МПС власних військ.
2. Вирішення завдань, що стоять перед військами із заданою ефективністю можливе за умови надійного функціонування системи їх морально-психологічного забезпечення, як одного з видів всебічного забезпечення військ.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ імені Івана Черняхівського

КАФЕДРА ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ



Дякую за увагу!